

ضرورت رویکرد میان رشته‌ای در حوزه‌ی سلامت: رهیافت قرآنی در آموزش و پژوهش‌های پزشکی

محمود ایوبی 

نامه به سردبیر

چکیده

مقدمه: رهیافت قرآنی در علوم، ضمن تعمیق فهم هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی، افق‌های نوینی را در مواجهه با چالش‌های معاصر می‌گشاید. هدف از این مطالعه، تبیین ضرورت رویکرد میان‌رشته‌ای مبتنی بر آموزه‌های قرآن در آموزش و پژوهش‌های پزشکی بود.

روش‌ها: این مطالعه کیفی و با رویکردی تحلیلی-تطبیقی، ضمن بررسی چالش‌های معاصر در حوزه‌ی سلامت، به تبیین ظرفیت‌های معارف قرآنی در ارتقای سلامت انسان می‌پردازد. با استناد به مطالعات پیشین و شواهد موجود، ضرورت اتخاذ رویکردی میان‌رشته‌ای در آموزش و پژوهش‌های پزشکی مورد تأکید قرار می‌گیرد.

یافته‌ها: یافته‌ها حاکی از آن است که قرآن کریم به ابعاد مختلف سلامت (جسمی، روانی، اجتماعی) اشاره دارد و دروس معارف اسلامی ظرفیت بالقوه‌ای برای ارائه با رویکرد سلامت‌محور دارند. همچنین، کمبود برنامه‌های آموزشی مرتبط با سلامت معنوی مشهود است. دستیابی به رویکردی قرآنی در حوزه‌ی سلامت، مستلزم ایجاد پارادایمی نوین در آموزش و پژوهش پزشکی از طریق تعامل میان‌رشته‌ای میان متخصصان علوم پزشکی و اندیشمندان دینی است.

نتیجه‌گیری: با توجه به چالش‌های معاصر در حوزه‌ی سلامت و ظرفیت‌های موجود در معارف قرآنی، اتخاذ رویکردی میان‌رشته‌ای در آموزش و پژوهش‌های پزشکی، ضرورتی انکارناپذیر است. این رویکرد، ضمن تعمیق فهم ما از ابعاد مختلف سلامت، می‌تواند راهکارهای نوینی برای ارتقای سلامت و بهزیستی انسان ارائه دهد.

واژگان کلیدی: رهیافت قرآنی؛ سلامت اجتماعی؛ سلامت روانی؛ سلامت معنوی؛ آموزش و پژوهش پزشکی

ارجاع: ایوبی محمود. ضرورت رویکرد میان رشته‌ای در حوزه‌ی سلامت: رهیافت قرآنی در آموزش و پژوهش‌های پزشکی. مجله دانشکده پزشکی

اصفهان ۱۴۰۴؛ ۴۳ (۸۱۷): ۵۷۰ - ۵۷۳.

مقدمه

در پارادایم معرفتی متکی بر الهیات، قرآن کریم، در مقام کلام الله، به عنوان منبعی بی‌بدیل و کانونی در تبیین سپهر مسائل بشری ایفای نقش می‌نماید. اتخاذ رویکردی قرآن‌محور در مواجهه با علوم مختلف، نه تنها به تعمیق فهم هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی این علوم مدد می‌رساند، بلکه با ارائه منظومه‌ای منسجم از مبانی و اصول الهی، امکان گشودن چشم‌اندازهای نوین در مواجهه مقابله با چالش‌های معاصر فراروی بشر را فراهم می‌آورد. از این منظر، تحقیق، تعلیم و تعلم علوم بشری با رویکردی مبتنی بر معارف قرآن، به مثابه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر جلوه می‌نماید.

اتخاذ رهیافتی قرآنی در بررسی مباحث پزشکی در ابعاد سلامت معنوی، روانی، اجتماعی و جسمی، امکان‌گذر از تقلیل‌گرایی صرفاً زیستی را فراهم آورده و توجه به آثار و پیامدهای ناشی از ساحت

روحی انسان را نیز در کانون توجه قرار می‌دهد. بر این اساس، در فرایند نظریه‌پردازی و تلاش در جهت انسجام‌بخشی به مباحثی نظیر شخصیت، انگیزش، رشد، هنجار و ناهنجاری، آسیب‌شناسی و روش‌های درمان، انسان در سطحی متعالی‌تر از صرفاً موجودی مادی و با لحاظ نمودن باور به سرای آخرت مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد. مسلم آنکه، فردی که به حیات پس از مرگ باورمند است، واجد منظومه نگرشی و معیارهای ارزشی متمایزی خواهد بود؛ چنانکه رنج را فرصتی برای تزکیه و تقرب می‌داند، در برابر مشکلات با صبر و توکل استقامت می‌کند، و اعمال خود را با جهت‌گیری اخروی و حساب‌رسی اعمال در سرای ابدی، هدفمند می‌سازد.

با توجه به مراتب فوق، نگرش به مباحث حوزه سلامت پزشکی از منظر قرآن را می‌توان به عنوان شاخه‌ای معرفتی تعریف نمود که در صدد توصیف، تبیین، پیش‌بینی و اعمال کنترل بر رفتار و فرایندهای

۱- استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

نویسنده‌ی مسؤول: - محمود ایوبی: استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

Email: Ma.auobi@gmail.com

زیستی-روانی-اجتماعی انسان، در مقام خلیفه الهی و در ابعاد جسمانی، روانی، اجتماعی، اخلاقی و معنوی است. این مهم، با بهره‌گیری هم‌افزا از منابع و روش‌های تجربی، استدلالی و وحیانی میسر می‌گردد.

سلامت معنوی و ضرورت بازنگری در برنامه‌های درسی نظام آموزش علوم پزشکی تأکید می‌ورزد (۶).

پیشنهادهات

دستیابی به رویکردی قرآنی در حوزه سلامت، نیازمند ایجاد پارادایمی نوین در آموزش و پژوهش پزشکی است که از طریق تعامل میان‌رشته‌ای میان اساتید متخصص علوم پزشکی و اندیشمندان دینی، هم در عرصه آموزش و هم در حوزه پژوهش، تحقق یابد. برای تسهیل این فرایند، پیشنهاد‌های زیر ارائه می‌گردد:

برگزاری کارگاه‌های آموزشی تخصصی: با هدف توانمندسازی اساتید و پژوهشگران در زمینه تلفیق معارف دینی و علوم پزشکی.

تأسیس و فعال‌سازی مراکز پژوهشی میان‌رشته‌ای در دانشگاه‌های علوم پزشکی: با تمرکز بر موضوعات سلامت از منظر قرآنی، به منظور هدایت و پشتیبانی از تحقیقات کاربردی و نظری.

بازنگری بنیادین در متون درسی: در راستای گنجاندن محتوای مرتبط با سلامت از دیدگاه قرآن کریم و تلفیق آن با مباحث علوم پزشکی در برنامه‌های آموزشی دانشگاهی.

ملاحظات

یادآوری این نکته ضروری است که رویکرد قرآنی به علوم بشری نباید به این معنا تقلیل یابد که قرآن را حاوی جمیع معارف بشری دانسته و در پی استخراج و اسلامی‌سازی صوری آن‌ها باشد. این تلقی افراط‌گرایانه، نه تنها با ظواهر و نصوص دینی سازگاری ندارد، بلکه با موازین عقلانی نیز در تعارض است. از سوی دیگر، نگرش تفریطی که منکر هرگونه ارتباط و تأثیرگذاری معارف دینی بر علوم بشری است، به همان اندازه مردود و غیر قابل پذیرش است.

نتیجه‌گیری

با توجه به چالش‌های معاصر در حوزه سلامت و ظرفیت‌های موجود در معارف قرآنی، اتخاذ رویکردی میان‌رشته‌ای با بهره‌گیری از آموزه‌های قرآن کریم در آموزش و پژوهش‌های پزشکی، ضرورتی انکارناپذیر است. این رویکرد، ضمن تعمیق فهم ما از ابعاد مختلف سلامت، می‌تواند راهکارهای نوینی برای ارتقای سلامت و بهزیستی انسان ارائه دهد. این مهم از طریق توسعه کارگاه‌های آموزشی، بازنگری متون درسی و گسترش پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در این حوزه قابل دستیابی خواهد بود.

چالش‌های معاصر و ضرورت رویکرد قرآنی

در عصر حاضر، جوامع بشری با طیف گسترده‌ای از چالش‌ها در حوزه سلامت مواجه‌اند. در حیطه سلامت اجتماعی، فزونی یافتن نابرابری‌های ساختاری، تنزل سطح اعتماد عمومی، گسترش دامنه آسیب‌های اجتماعی و تضعیف بنیان روابط انسانی، تنها بخشی از این معضلات پیچیده به شمار می‌روند که به طور جدی کیفیت زیست فردی و جمعی را تحت الشعاع قرار داده‌اند (۱). در حوزه سلامت روانی، شیوع افسردگی و اضطراب، افزایش اختلالات روان‌شناختی، کم‌رنگ شدن معنای زندگی و فقدان امید، و ناتوانی در تنظیم هیجانات، به عنوان چالش‌های مهم مطرح هستند که نیازمند رویکردهای پیشگیرانه و مداخله‌ای مؤثر می‌باشند (۲). در عرصه سلامت معنوی نیز، مواجهه با بحران‌های معنایی، از دست دادن ارتباط با ارزش‌های متعالی، تجربه بی‌پوچی و بی‌هدفی، و عدم انسجام درونی، از جمله چالش‌هایی هستند که سلامت و بهزیستی انسان را تهدید می‌کنند (۳). این مسائل، ضرورت واکاوی مفاهیم سلامت روانی و معنوی و ارائه راهکارهای جامع و اثربخش در راستای ارتقای آنها را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

شواهد و مطالعات

مطالعه‌ای که بر روی ۶۷ سوره از قرآن کریم انجام شده است، نشان می‌دهد که آیات قرآن کریم به طور مشخص به یک، دو یا هر سه بعد اصلی سلامت (جسمی، روانی و اجتماعی) اشاره دارند. اگرچه اکثر آیات قرآن به طور کلی به هر سه بعد سلامت پرداخته‌اند، اما مجموعاً ۲۶۴ آیه به طور خاص به این سه بعد اختصاص یافته است؛ از این میان، ۱۰۱ آیه به سلامت اجتماعی، ۹۴ آیه به سلامت روانی و ۶۹ آیه به سلامت جسمی مربوط می‌شود (۴). نتایج مطالعه‌ای دیگر که در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان صورت گرفته، حاکی از آن است که اکثر دروس عمومی معارف اسلامی، ظرفیت بالقوه‌ای برای ارائه با رویکرد سلامت‌محور به دانشجویان پزشکی دارند (۵). پژوهش‌های سومی نیز بر وجود خلاء مشهود در برنامه‌های آموزشی مرتبط با

References

1. Panahi Y, et al. A review of social health problems in Iran and solutions [in Persian]. J Mazandaran Univ Med Sci 2024; 34(235): 159-80.
2. Bahrami H. Mental Health in the Twenty-First Century and the Challenges Ahead [in Persian]. Journal of Psychology and Educational Sciences. 2003; 23(457): 181-99.
3. Azizi F. Spiritual Health; What, Why and How [in Persian]. Tehran, Iran: Hoquqi Publications; 2014. p. 43-52.

4. Yadollahpor M H, Seyedi-Andi J, Rezaee R, Borhani M, Bakhtiari A. Reviewing the verses of the Holy Qur'an in the context of three major dimensions of health (physical, mental and social) [in Persian]. IHJ 2015; 2(3): 48-56.
5. Ayubi M, Akouchekian A, Gholami Dahaghi A, Taleghani H, Mousavizade S, Avizhgan M, et al. Designing Syllabus for Islamic Education Courses with a Health-Oriented Approach in Isfahan university of Medical Sciences [in Persian]. Res Med Edu 2022; 14(2): 1-8.
6. Heidari M, et al. The necessity of addressing spiritual health in the curriculum of medical sciences disciplines [in Persian]. J Spiritual Health 2024; 3(2): 356-64.

The Necessity of an Interdisciplinary Approach in Health: A Quranic Perspective in Medical Education and Research

Mahmoud Ayoubi¹ 

Letter to Editor

Abstract

Background: The Qur'anic approach in sciences deepens ontological and epistemological understanding while opening new horizons in addressing contemporary challenges. This study aims to elucidate the necessity of an interdisciplinary approach based on Qur'anic teachings in medical education and research.

Methods: This qualitative study employs an analytical-comparative approach, examining contemporary health challenges while elaborating on the Qur'anic principles' potential for enhancing human health. Citing prior studies and existing evidence, it emphasizes the need for interdisciplinary approaches in medical education and research.

Findings: Findings indicate that the Holy Qur'an addresses various health dimensions (physical, psychological, social), and Islamic studies curricula hold potential for health-oriented approaches. Additionally, there is a noticeable shortage of educational programs addressing spiritual health. Achieving a Qur'anic approach in health requires establishing a new paradigm in medical education and research through interdisciplinary collaboration between medical specialists and religious scholars.

Conclusion: Given contemporary health challenges and the capacities within Qur'anic teachings, adopting an interdisciplinary approach in medical education and research is imperative. This approach deepens our understanding of health dimensions and offers innovative solutions for enhancing human well-being.

Keywords: Qur'anic approach; Social health; Mental health; Spiritual health; Medical education and research

Citation: Ayoubi M. The Necessity of an Interdisciplinary Approach in Health: A Quranic Perspective in Medical Education and Research. J Isfahan Med Sch 2025; 43(817): 570-3.

1- Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Medicine, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran
Corresponding Author: Mahmoud Ayoubi, Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Medicine, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran; Email: ma.auobh@gmail.com